

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 659/2022 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen vuoden 2015 kansalaisaloitteen rattijuopumustuomioiden tiukentamisesta käsittelyn yhteydessä hyväksytyjen lausumien toteuttamisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Arja Juvosen /ps näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 659/2022 vp:

Mihin toimiin hallitus on ryhtynyt vuoden 2015 kansalaisaloitteen rattijuopumustuomioiden tiukentamisesta käsittelyn yhteydessä hyväksytyjen lausumien toteuttamiseksi,

miten hallitus näkee nykyisen rangaistusasteikon ja tuomiokäytännön riittävyyden ja oikeasuhtaisuuden rattijuopumusrikoksissa ja

miten hallitus ennaltaehkäisee rattijuopumuksia liikenteessä?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Yleinen liikenneturvallisuus

Hallitus on ryhtynyt kansalaisaloitteen KAA 3/2014 vp käsittelyssä annettujen lausumien johdosta lukuisiin toimenpiteisiin. Alkolukon käyttöä on alkolukkolaila laajennettu vuonna 2016 koskemaan kuntien, kuntayhtymien, koulujen ja laitoksien järjestämiä koulukuljetuksia ja päivähoitokuljetuksia. Käyttöä on tarkoitus laajentaa entisestään yhtenä liikenneturvallisuusstrategian toimenpiteenä. Poliisin ja muiden liikenteenvalvojien toimivaltuuksia keskeyttää moottorikäyttöisellä ajoneuvolla ajaminen päihtyneenä on laajennettu säätämällä tästä uudessa tieliikenne-laissa.

Valtioneuvosto on 24.3.2022 tehnyt periaatepäätöksen uudesta liikenneturvallisuusstrategiasta. Strategia on annettu vuosille 2022–2026 ja se sisältää useita toimenpiteitä, joilla ennaltaehkäistään rattijuopumuksia liikenteessä. Laittaessaan strategian toimenpiteitä täytäntöön eri viranomaiset puuttuvat systemaattisesti päihteiden käyttöön ja sen vaikutuksiin liikenneturvallisuuteen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lisäksi poliisi huomioi suunnitelmallisessa liikennevalvonnassaan päihteet ja pyrkii ohjaamaan rattijuopumuksesta epäillyn matalan kynnyksen palvelujen piiriin tai arviointiin. Rattijuopumuksia ennaltaehkäistään myös siten, että viestinnän ja koulutuksen keinoin ylläpidetään ja vahvistetaan yleistä kielteistä suhtautumista päihtyneenä ajamiseen.

Poliisin liikennevalvonta

Liikenteessä päihteiden käytöstä aiheutuvien haittojen vähentäminen on yksi poliisin liikennevalvonnan ja -liikenneturvallisuustyön painopisteistä. Sisäministeriö on valmistellut poliisin liikennevalvonnan ja -turvallisuuden ohjelman vuosille 2021 – 2030. Ohjelman mukaan poliisin liikennevalvonnalla ja -turvallisuustyöllä vaikutetaan muun muassa alkoholin, huumausaineiden ja lääkeaineiden haittoihin liikenteessä. Poliisi toimeenpanee ohjelmaa vuoteen 2030 saakka ulottuvalla toiminta- ja kehittämissuunnitelmalla. Rattijuopumusrikosten vähentämiseksi kaikkien päihteiden käytön vähentäminen liikenteessä ja tavoite rikosten kokonaisvaltaisesta ennalta estämisestä on ensiarvoisen tärkeää. Rattijuopumusrikoksiin johtavat syyt ovat moninaisia ja poliisin tavoitteena onkin hyödyntää erilaisia toimintatapoja rikosten ennalta estämiseksi. Näitä ovat liikennevalvonnan lisäksi esimerkiksi hoitoonohjaus, toimet alkolukon käytön lisäämiseksi, ajoneuvojen takavarikot ja tarvittaessa pakkokeinolain mahdollistamat keinot. Poliisin tavoitteena on kehittää henkilöstön osaamista ja valmiutta ohjata rattijuopumuksesta epäilty, erityisesti nuori, matalan kynnyksen palveluiden tai arvioinnin piiriin. Lisäksi poliisi arvioi ajo-oikeuden haltijoiden ajoterveysvaatimusten täyttymistä ja ajo-oikeuden haltijoita määrätäänkin toimittamaan lääkärin- tai erikoislääkärinlausuntoja ajokortin terveysvaatimusten arvioimiseksi.

Sosiaali- ja terveystoimi

Rattijuopumuksesta kiinni jääneille alle 25-vuotiaille on tarkoitettu Tie selväksi -toimintamalli päihdetilannetta koskevaan kartoitukseen sosiaali- ja terveysviranomaisen kanssa. Sosiaali- ja terveystoimen osalta vastuu toimintamallin käyttöönotosta on vuoden 2022 loppuun asti ollut kunnilla ja kuntayhtymillä. THL on omalta osaltaan edistänyt Tie selväksi -toimintamallin levittämistä. Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun siirryttyä vuodenvaihteessa hyvinvointialueille nuorten rattijuopumuksesta epäiltyjen päihdetilanteen kartoitukseen ja siihen liittyviin jatkotoimiin liittyvä asiakokonaisuus sisältyy hyvinvointialueiden vastuuseen. Hyvinvointialuerakenne tarjoaa aikaisempaa paremmat mahdollisuudet luoda yhteistyössä STM:n ja palvelujen järjestäjien välille hallinnonalan asiasisältöjen vuorovaikutteisen ohjausmalli.

Vuoden 2023 alusta voimaan tullut mielenterveys- ja päihdelainsäädäntöuudistus parantaa mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalvelujen saatavuutta, laatua ja tarpeenmukaisuutta. Palvelujärjestelmän toimivuuden parantamisella on myös ennaltaehkäiseviä tavoitteita, joilla nuorten rattijuopumuksesta epäiltyjen päihdetilanteen kartoituksen ja siihen liittyvien jatkotoimien tehostamiseen voidaan osittain vastata.

Päihde- ja riippuvuusstrategiassa on asetettu tavoitteeksi tukea liikenneturvallisuusstrategian valmistelua nuorten päihteettömyyden lisäämiseksi liikenteessä sekä päihtymykseen liittyvien liikennetapaturmien tilastoinnin kehittämiseksi. Lisäksi valistetaan ja tiedotetaan lääkkeiden sekä niiden, alkoholin ja huumeiden yhteisvaikutuksista ajokykyyn.

Rikosoikeudellinen järjestelmä

Rikoslain 23 luvun 3 §:n mukaisen perusmuotoisen rattijuopumuksen rangaistusasteikko on sakosta vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi ja 4 §:n mukaisen törkeän rattijuopumuksen rangaistusasteikko vähintään 60 päiväsakosta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Mikäli rikokseen liittyy myös muu rikos, kuten henkeen tai terveyteen kohdistuva rikos, voidaan tekijä tuomita rikoslain 7 luvussa säädetysti yhteiseen rangaistukseen rattijuopumusrikoksesta ja tällaisesta muusta rikoksesta. Esimerkiksi pelkästään rikoslain 21 luvun 9 §:n mukaisen törkeän kuolemantuottamuksen enimmäisrangaistus on kuusi vuotta vankeutta.

Vuonna 2019 on laadittu valtioneuvoston julkaisu otsikolla ”Rattijuopumuksen rangaistuskäytäntö sekä rattijuopumuksen, törkeän rattijuopumuksen ja törkeän liikenneturvallisuuden vaaran-tamisen ajokieltokäytäntö” (Kääriäinen, Juha; Aaltonen Olli-Pekka & Kolehmainen, Laura, 2019. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:37. Valtioneuvoston kanslia.). Selvitys perustuu vuoden 2017 käräjä- ja hovioikeuksien tuomioihin. Rangaistuskäytäntöä koskevan selvityksen mukaan tuomittaessa perusmuotoisesta rattijuopumuksesta rangaistuksena on ollut pääasiassa päiväsakkoja. Vankeusrangaistuksia perusmuotoisista rattijuopumuksista on tuomittu 8 prosentissa tapauksia. Perusmuotoisissa alkoholirattijuopumustapauksissa, joissa ei ole ollut lisäksi muita syyksi luettuja rikoksia vaikuttamassa rangaistuksen ankaruuteen, tuomittaessa vankeusrangaistus sen pituus on ollut tyypillisesti 30–40 päivää. Vastaavasti perusmuotoisissa huumausainerattijuopumustapauksissa, joissa ei ole ollut syyksi luettuja sivurikoksia huumausai- neen käyttörikoksen lisäksi, tuomittaessa vankeusrangaistus sen pituus on ollut tyypillisesti 20–30 päivää.

Helsingin yliopiston yhteydessä toimiva Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti on oikeusministeriön pyynnöstä selvittänyt rattijuopumuksiin liittyvien kuolemantuottamusten rangaistus-käytäntöä (Niemi, Hannu & Saarinen, Ville, 2017. Rattijuopumus- ja kuolemantuottamusrikosten yhdistelmästä määrättyt rangaistukset. Selvitysmuistio 23.10.2017. Kriminologian ja oikeuspoli- tiikan instituutti.). Vuosina 1999–2015 tapauksista, joissa luettiin syyksi sekä törkeä rattijuopu- mus että törkeä kuolemantuottamus, 56 prosenttia vastaajista tuomittiin ehdottomaan vankeuteen, 2 prosenttia yhdyskuntapalveluun ja 43 prosenttia ehdolliseen vankeuteen. Ehdottoman vankeu- den keskipituus oli 1 vuosi 10 kuukautta mutta törkeimmissä tapauksissa viisi vuotta. Ehdollisen vankeuden keskipituus oli 1 vuosi 4 kuukautta, ja ehdollista vankeutta tehostettiin pääsääntöisesti joko yhdyskuntapalvelulla tai oheissakolla.

Rattijuopumusrikoksista määrättyjä rangaistuksia selostetaan lisäksi Kriminologian ja oikeuspo- liitiikan instituutin Seuraamusjärjestelmäjulkaisussa (Krimo 2020, sivut 121-124). Lisäksi ratti- juopumusrikosten rangaistuskäytäntöä kuvataan oikeusministeriössä vuonna 2018 laaditussa jul- kaisussa ”Arviomuistio rikoslain viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevista kehitystarpeista” (Mie- tintöjä ja lausuntoja; Oikeusministeriön julkaisu 7/2018.).

Rattijuopumusrikoksille säädetty rangaistusasteikot ja, mikäli teossa on kyse myös muusta rikoksesta kuten henkeen tai terveyteen kohdistuvasta rikoksesta, myös niille säädetty rangaistusasteikot mahdollistavat asianmukaisten rangaistuksen määräämisen tällaisista rikoksista.

Tuomioistuimet tuomitsevat ja mittaavat kustakin rikoksesta rangaistuksen rikoslain 6 luvun rangaistuksen määräämistä koskevien säännösten nojalla laissa säädetyn rangaistusasteikon puitteissa niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttamiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen. Tuomioistuimet ottavat rangaistusten mittaamisessa huomioon rangaistuksen oikeasuhtaisuuden paitsi suhteessa kulloinkin kyseessä olevaan yksittäiseen rikokseen myös suhteessa muuhun rikollisuuteen sekä vaalivat oikeuskäytännön yhtenäisyyttä. Ylimpänä oikeusasteena toimiva korkein oikeus on antanut ennakkoratkaisuja myös rangaistuksen määräämistä rattijuopumusrikoksissa koskevissa asioissa.

Rattijuopumusrikosten taustalla on usein myös päihdeongelma. Tähän nähden on olennaista, että rikoslain ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksia koskevaa järjestelmää on myöhemmin täydennetty säätämällä lailla 22.2.2019/272 myös rikoksen 21 vuotta täyttäneenä tehneille uudeksi oheisseuraamukseksi rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentin mukainen valvonta.

Osavastauksena kansalaisaloitteen KAA 3/2014 vp käsittelyssä annettuihin lausumiin on vuonna 2020 laadittu oikeusministeriössä selvitys otsikolla ”Selvitys eduskunnalle rattijuopumuksen promillerajoista” (10.1.2020, VN/750/2020). Selvityksen mukaan rikollisuustilanne, rattijuopumukseen liittyvät liikenneonnettomuusriskit ja rattijuopumussääntelyä koskeva tutkimusnäyttö eivät viittaa tarpeeseen muuttaa rattijuopumusrikosten promillerajoja. Kansainvälisessä vertailussa Suomen nykyiset rattijuopumuksen promillerajat vastaavat EU/EFTA -maiden valtavirtaa. Ei ole todennäköistä, että promillerajojen laskemisella olisi mainittavaa ennaltaehkäisevää vaikutusta näihin rikoksiin.

Lopuksi

Rattijuopumusrikollisuus on monitahoinen yhteiskunnallinen ongelma, jonka hoitaminen edellyttää monipuolisia toimia. Hallitus onkin edellä kuvatuin tavoin ryhtynyt monenlaisiin toimenpiteisiin. Valtakunnallisesti liikenneturvallisuustyötä ohjataan kokonaisvaltaisesti liikenneturvallisuusstrategialla.

Helsingissä 1.2.2023

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson